

OD UČIONICE DO ODRŽIVE EKONOMIJE: ULOGA EKOLOŠKOG OBRAZOVANJA U OBLIKOVANJU ZELENIH KOMPETENCIJA

Ivana Brkić¹, Jelena Lečić², Jovana Gardašević³, Maja Kovačević⁴, Sandra Brkanlić⁵,
Radivoj Prodanović⁶

^{1,2,3,4,5} Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija

¹ivana.j.milosevic@fimek.edu.rs, ²jelena.jelena.ciric@gmail.com, ³j.gardasevic@fimek.edu.rs,

⁴majaskovacevic5@gmail.com, ⁵sbrkanlic@gmail.com, ⁶rprodanovic@fimek.edu.rs

Kratak sadržaj: Rad istražuje značaj ekološkog obrazovanja u razvoju ekološke svesti, etike i odgovornosti učenika osnovnoškolskog uzrasta, kao i njegovu povezanost sa konceptom održive ekonomije. Polazi se od premise da se ekološka svest ne stvara samo usvajanjem teorijskih znanja, već primenom interaktivnih, istraživačkih i interdisciplinarnih metoda koje podstiču aktivno učešće učenika. Empirijsko istraživanje sprovedeno je u osnovnoj školi južnobačkog okruga, na uzorku od 99 učenika trećeg i osmog razreda. Rezultati pokazuju da mlađi učenici prepoznaju ekološki odgovorno ponašanje kroz svakodnevne navike i moralne vrednosti, dok stariji učenici ispoljavaju viši nivo ekološke zrelosti, učestvujući u organizovanim eko-aktivnostima i razumevajući šire posledice ljudskog delovanja na prirodu. Zaključuje se da ekološko obrazovanje ima ključnu ulogu u formiranju održivih obrazaca ponašanja i vrednosti, te da se njegovi ciljevi mogu ostvariti jedino integracijom ekoloških principa u sve nivoe obrazovanja i kroz aktivnu saradnju škole i zajednice.

Ključne reči: ekološko obrazovanje, ekološka svest, održivi razvoj, ekološka ekonomija

FROM CLASSROOM TO SUSTAINABLE ECONOMY: FOSTERING GREEN COMPETENCIES THROUGH ENVIRONMENTAL EDUCATION

Abstract: The paper examines the importance of environmental education in developing environmental awareness, ethics, and responsibility among primary school students, as well as its connection with the concept of a sustainable economy. It is based on the premise that environmental awareness is not formed solely through the acquisition of theoretical knowledge, but through the application of interactive, research-based, and interdisciplinary methods that encourage students' active participation. Empirical research was conducted in a primary school in the South Bačka District, involving a sample of 99 students from the third and eighth grades. The results show that younger students perceive environmentally responsible behavior through everyday habits and moral values, while older students demonstrate a higher level of environmental maturity by participating in organized eco-activities and understanding the broader consequences of human impact on nature. The study concludes that environmental education plays a key role in shaping sustainable behavior patterns and values, and that its goals can be achieved only through the integration of ecological principles across all levels of education and through active cooperation between schools and the community.

Key Words: environmental education / environmental awareness / sustainable development / ecological economy

1. UVOD

Savremeno društvo karakteriše izrazita dominacija čoveka nad prirodom, često praćena osećajem da je čovek vlasnik prirodnih resursa, a ne njen sastavni deo. Takav antropocentrični pristup doveo je do ozbiljnih ekoloških problema koji ugrožavaju stabilnost ekosistema i budućnost ljudske civilizacije. Svest o potrebi zaštite životne sredine postaje nužna, posebno imajući u vidu da je čovek integralni deo prirodnog sistema koji mora da funkcioniše u ravnoteži sa svojim okruženjem. Ovaj rad bavi se značajem ekološkog vaspitanja i obrazovanja kao ključnih instrumenata u razvoju ekološke svesti, naročito kod dece i mladih.

2. ULOGA OBRAZOVANJA U PREVAZILAŽENJU EKOLOŠKE KRIZE

Planeta Zemlja suočava se sa nizom ekoloških izazova, među kojima su zagađenje vazduha, vode i zemljišta, klimatske promene, iscrpljivanje prirodnih resursa i gubitak biološke raznovrsnosti (Huo & Peng, 2023). Industrijski razvoj, urbanizacija i potrošački način života doprineli su ubrzanom uništavanju prirodne sredine. Kako Ward i Dubos (1972) navode u delu 'Only One Earth', čovečanstvo se nalazi na istorijskoj raskrsnici gde mora da redefiniše svoj odnos prema prirodi kako bi obezbedilo održivu budućnost. Ekološka kriza kao globalni problem naglašava značaj ekološkog vaspitanja i obrazovanja, koje kroz različite školske aktivnosti podstiče kod učenika razvoj ekološke svesti, znanja i lične odgovornosti za očuvanje prirodne sredine (Minić, & Jovanović, 2019).

3. KA EKOLOŠKI OSVEŠĆENOM OBRAZOVANJU: OD PREDŠKOLSKOG UZRASTA DO INTEGRISANIH STRATEGIJA UČENJA

Planeta Zemlja suočava se sa nizom ekoloških izazova, među kojima su zagađenje vazduha, vode i zemljišta, klimatske promene, iscrpljivanje prirodnih resursa i gubitak biološke raznovrsnosti (Huo & Peng, 2023). Industrijski razvoj, urbanizacija i potrošački način života doprineli su ubrzanom uništavanju prirodne sredine. Kako Ward i Dubos (1972) navode u delu 'Only One Earth', čovečanstvo se nalazi na istorijskoj raskrsnici gde mora da redefiniše svoj odnos prema prirodi kako bi obezbedilo održivu budućnost. Ekološka kriza kao globalni problem naglašava značaj ekološkog vaspitanja i obrazovanja, koje kroz različite školske aktivnosti podstiče kod učenika razvoj ekološke svesti, znanja i lične odgovornosti za očuvanje prirodne sredine (Minić, & Jovanović, 2019).

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA: RAZVOJ EKOLOŠKE SVESTI KROZ UZRAS

Istraživanje je sprovedeno u osnovnoj školi u južnobačkom okrugu, u seoskoj sredini sa oko 8.000 stanovnika. Anketirano je ukupno 99 učenika – 53 učenika trećeg razreda i 46 učenika osmog razreda. Rezultati su pokazali da 65,3% učenika osmog razreda razume pojam 'zaštita životne sredine', dok je među učenicima trećeg razreda taj procenat iznosio svega 10,5%. Većina učenika oba uzrasta učestvuje u aktivnostima zaštite prirode, poput reciklaže, pravilnog odlaganja otpada i učestvovanja u školskim eko-akcijama.

Učenici trećeg razreda (prva anketirana grupa) naveli su niz jednostavnih, ali značajnih primera ekološki odgovornog ponašanja. Njihove aktivnosti najčešće su usmerene na svakodnevne navike koje doprinose očuvanju prirode, poput bacanja otpada u kante i izbegavanja bacanja smeća na ulicu. Neki učenici su istakli da su u saradnji sa učiteljicom pravili hranilice za ptice i učestvovali u sadnji cveća u školskom dvorištu, dok su drugi naglašavali ponašanja koja odražavaju empatiju prema životinjama, kao što su izbegavanje lomljenja drveća ili nanošenja povreda životinjama. Ovi odgovori ukazuju na to da učenici mlađeg uzrasta poimaju zaštitu prirode kroz konkretne, svakodnevne postupke i moralne vrednosti koje su im bliske.

Učenici osmog razreda (druga anketirana grupa) pokazali su razvijeniju svest o konkretnim ekološkim aktivnostima i veću povezanost sa organizovanim oblicima školskih i vannastavnih inicijativa. Njihovi odgovori najčešće su se odnosili na aktivno učestvovanje u reciklaži i akcijama sakupljanja plastičnih čepova, što ukazuje na razumevanje važnosti ponovne upotrebe materijala i kolektivne odgovornosti. Takođe, učenici su isticali lične primere odgovornog ponašanja, poput odlaganja otpada na odgovarajući način, upotrebe bicikla kao ekološkog prevoznog sredstva i izbegavanja štetnih navika, poput paljenja plastike ili pušenja. Ovi odgovori svedoče o većem stepenu ekološke zrelosti i prepoznavanju lične odgovornosti za očuvanje životne sredine.

Ovi rezultati ukazuju na to da se ekološka svest postepeno razvija s godinama i da je obrazovni sistem ključan u njenom oblikovanju. Za učenike mlađeg doba zaštita prirode je još uvek poistovećena sa shvatanjem pojmova o lepom i odgovornom ponašanju prema drugima i prema prirodi, dok se kod starijih već može uočiti određena svest o velikim ekološkim problemima i njihovim uzrocima. Kod obe grupe je primećeno da kroz praktičan rad, najbolje uče i to umeju da primene.

Ranije istraživanje ekoloških stavova među učenicima osnovnih i srednjih škola je pokazalo da učenici imaju blagi proekološki pogled na svet, pri čemu devojčice više veruju u čovekovu neodvojivost od prirode, a bolji školski uspeh je povezan sa većom svesću o ekološkoj krizi (Stanišić, 2021).

5. ZAKLJUČAK

Ekološko obrazovanje ima suštinsku ulogu u formiranju ekološke svesti i etike kod mladih generacija. Učitelji i nastavnici nose posebnu odgovornost u procesu izgradnje vrednosti koje promovišu odgovoran odnos prema prirodi. Rezultati sprovedene ankete potvrđuju značaj kontinuiranog obrazovanja o ekologiji kroz sve nivoe školovanja. Neophodno je dodatno ojačati prisustvo ekoloških tema u nastavnim planovima i programima, kao i kroz lokalne inicijative i projekte. Iako je obrazovanje temelj, celokupan sistem mora da podrži i ostale aspekte ovog procesa – kada dete nauči da reciklira i usvoji tu vrednost, neophodno je da mu to bude omogućeno kroz postojanje dostupne infrastrukture, poput kanti za reciklažu i jasnih procedura. Samo društvo koje razvija ekološku svest od ranog detinjstva može doprineti održivom razvoju i očuvanju prirodne sredine za buduće generacije.

6. LITERATURA

- [1] Brđanin, E., Ramović, S., & Kurpejović, J. (2025). *Uticaj ekološkog vaspitanja i obrazovanja na razvoj ekološke svijesti, etike i odgovornosti kod djece predškolskog uzrasta*. Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost, Novi Pazar, 24, 157-169.
- [2] Huo, J., & Peng, C. (2023). *Depletion of natural resources and environmental quality: Prospects of energy use, energy imports, and economic growth hindrances*. Resources policy, 86, 104049.
- [3] Kundačina, M. Ž., & Visković, I. (2016). *Ekološke kompetencije kao nova kultura učenja*. Inovacije u nastavi - časopis za savremenu nastavu, 29(4), 32-40.

- [4] Lamanaukas, V., & Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2023). *Environmental education in primary school: Meaning, themes and vision*. In Science and technology education: new developments and Innovations: proceedings of the 5th international Baltic symposium on science and technology education (BalticSTE2023), Šiauliai, 12-15 June, 2023. (pp. 122-136). Scientia Socialis Press.
- [5] Minić, V. L., & Jovanović, M. M. (2019). *Ekološko vaspitanje i obrazovanje u mlađim razredima osnovne škole*. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini, 49(4), 125-144.
- [6] Stanišić, J. (2016). *Characteristics of teaching environmental education in primary schools*. Inovacije u nastavi - časopis za savremenu nastavu, 29(4), 87-100.
- [7] Stanišić, J. (2021). *Ekološki pogledi na svet učenika osnovne i srednje škole - primena NEP skale*. Inovacije u nastavi - časopis za savremenu nastavu, 34(3), 76-94.
- [8] Vladimirovna Bolbas, G. (2024). *Obrazovanje u skladu sa prirodom kao naučni fenomen*. Obrazovanje i vaspitanje, 19(21), 49-65.
- [9] Ward, B., & Dubos, R. (1972). *Only One Earth: The care and maintenance of a small planet*. Penguin Books.